

9. Алексеев С.С. Общая теория права. В 2-х т. Т. 1. Москва, 1981. 361 с.
10. Скакун О.Ф. Теория государства и права: учебник; пер. с рос. Харків: Консум, 2001. 656 с.
11. Волинка К.Г. Теория государства и права: навч. посіб. Київ: МАУП, 2003. 240 с.
12. Жилка І.П. Поняття законності в діяльності митних органів України. *Форум права*. 2009. №1. С. 162–167.
13. Кивалов С.В. Таможенное право Украины (служба в таможенных органах). Одесса, 1998. 147 с.
14. Миколаєць А.П. Особливості механізму організації та проведення митного контролю в системі фінансового контролю України. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/11_2015/14.pdf
15. Іванов С. Принципи державної митної політики в Україні: поняття, зміст і критерії класифікації. Підприємництво, господарство і право. *Фінансове право*. 2018. № 10. С. 179–185.
16. Гуменюк О.Г. До питання про основні принципи митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки*. 2016. Випуск 16. Ч. 4. С. 113–116.

УДК 351.74:342.922

ДАНИЛЕВИЧ Н.А.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРОЦЕДУР У СФЕРІ ГРОМАДЯНСТВА, ІМІГРАЦІЇ ТА ЕМІГРАЦІЇ

Наукова стаття присвячена висвітленню правового регулювання адміністративних процедур у сфері громадянства, імміграції та еміграції. Встановлено, що правове регулювання надання адміністративних послуг у сфері громадянства, імміграції та реєстрації фізичних осіб залежить від предмета дії нормативно-правових актів у сфері: 1) громадянства, що включає питання набуття громадянства України; видів послуг для громадян України щодо виїзду за кордон тощо; 2) імміграції – прибуття в Україну чи залишення в Україні у встановленому законом порядку іноземців та осіб без громадянства на постійне проживання.

Ключові слова: адміністративна процедура, закон, нормативно-правові акти, постанова, правове регулювання, рішення.

Научная статья посвящена освещению правового регулирования административных процедур в сфере гражданства, иммиграции и эмиграции. Установлено, что правовое регулирование предоставления административных услуг в сфере гражданства, иммиграции и регистрации физических лиц зависит от предмета действия нормативно-правовых актов в сфере: 1) гражданства, включая вопросы приобретения гражданства Украины; видов услуг для граждан Украины относительно выезда за границу и т.п.; 2) иммиграции – прибытия в Украину или оставления в Украине в установленном законом порядке иностранцев и лиц без гражданства на постоянное жительство.

Ключевые слова: административная процедура, закон, нормативно-правовые акты, постановление, правовое регулирование, решение.

The scientific article is devoted to the clarification of the legal regulation of administrative procedures in the area of citizenship, immigration and emigration. It is established that the legal regulation of the provision of administrative services in the area of citizenship, immigration and registration of individuals is based on the subject of legal acts in

the field: 1) citizenship, which includes issues of obtaining citizenship of Ukraine; types of services for Ukrainian citizens regarding travel abroad, etc.; 2) Immigration – arrival in Ukraine or abandonment in Ukraine in the manner prescribed by law foreigners and stateless persons for permanent residence.

Key words: administrative procedure, law, normative-legal acts, regulation, legal regulation, decisions.

Вступ. Правове регулювання адміністративних процедур у сфері громадянства, імміграції та еміграції залежить від предмета дії нормативно-правових актів у сфері:

1) громадянства, що включає питання набуття громадянства України; видів послуг для громадян України щодо виїзду за кордон тощо;

2) імміграції – прибуття в Україну чи залишення в Україні у встановленому законом порядку іноземців та осіб без громадянства на постійне проживання.

Щодо першої групи правової основи адміністративних процедур у сфері громадянства, імміграції та еміграції, то підзаконні акти необхідно класифікувати за такими видами, як:

1) закони України, прийняті Верховною радою України. Наприклад, Закон України від 18.01.2001 № 2235 «Про громадянство України» [3]; Закон України від 21.01.1994 № 385/І «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України» [15]; Закон України від 20.11.2012 № 5492 «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус» [5] тощо;

2) укази й розпорядження Президента України (наприклад, Указ Президента України від 25.08.2015 № 501/2015 «Про затвердження Національної стратегії у сфері прав людини» [8]; Указ Президента України від 27.03.2001 № 215/2001 «Питання організації виконання Закону України «Про громадянство України» [1]; Указ Президента України № 327/2015 «Про прийняття до громадянства України Г. Лорткіпанідзе як особи, прийняття якої до громадянства України становить державний інтерес для України» [17] тощо);

3) постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України (наприклад, постанова Верховної Ради України від 26.06.1992 № 2503-ІІ «Про затвердження положень про паспорт громадянина України» [9]; Декрет Кабінету Міністрів України від 21.01.1993 № 793 «Про Державне мито» [4]; Постанова Кабінету Міністрів України від 07.05.2014 № 152 «Про затвердження зразка бланка, технічного опису та Порядку оформлення, видачі, обміну, пересилання, вилучення, повернення державі, знищення паспорта громадянина України для виїзду за кордон, його тимчасового затримання та вилучення» [6] тощо);

4) накази, інструкції, положення тощо центральних і місцевих органів виконавчої влади (наприклад, для отримання адміністративної послуги набуття громадянства України керуються нормативно-правовими актами, в тому числі Наказом Міністерства внутрішніх справ від 16.08.2012 № 715 [7]; адміністративна послуга – видача тимчасового посвідчення громадянина України – керується Наказом Міністерства внутрішніх справ та Міністерства закордонних справ від 25.12.2003 № 1598/260 «Про затвердження форм заяви-анкети для оформлення тимчасового посвідчення громадянина України та журналу їх обліку» [12] тощо);

5) рішення й постанови органів місцевого самоврядування (наприклад, Рішення Дніпропетровської міської ради від 18.02.2004р. №18/15 «Про обсяг і межі повноважень районних у місті рад та їх виконавчих органів» [14]);

6) організаційно-розпорядчі акти суб'єкта адміністративних процедур у сфері громадянства, імміграції та еміграції у вигляді наказів, інструкцій, положень тощо (визначення кількості годин прийому, максимального часу очікування в черзі та інших параметрів оцінювання якості тощо).

Мета – висвітлення правового регулювання адміністративних процедур у сфері громадянства, імміграції та еміграції.

Виклад основного матеріалу. У законі України «Про громадянство України» від 18.01.2001 № 2235-ІІІ, що стосується адміністративних процедур у сфері громадянства, імміграції та еміграції, необхідно вказати розділи, а саме: ІІ розділ – набуття громадянства України (статті 6–16), в якому містяться підстави набуття громадянства України, а саме: за народженням; за походженням; також охарактеризовано прийняття осудних осіб до громадянства України; розкрито набуття дітьми громадянства України внаслідок: усиновлення; встановлення над дитиною опіки чи піклування тощо [3]. У третьому розділі зазначеного закону описано припинення громадянства України та скасування рішень про набуття громадянства України (статті 17–21), розкрито

підстави припинення громадянства України у зв'язку з: виходом із громадянства України певної фізичної осудної особи; втрати громадянства України за підставами, передбаченими міжнародними договорами України, які були ратифіковані у встановленому порядку, тощо [3].

У законі України «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України» від 21.01.1994 № 3857-XII визначено документи громадянина України, які дають право на виїзд та в'їзд в Україну [15]. Так, у переліку документів, що дають право на виїзд і в'їзд громадянам України, є: паспорт громадянина України для виїзду за кордон; проїзний документ дитини; дипломатичний паспорт; службовий паспорт; посвідчення особи моряка [15].

Також у статті 4 закону України «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України» визначено порядок оформлення документів для виїзду громадян України за кордон. Так, оформлення паспорта громадянина України для виїзду за кордон здійснюється:

1) для громадян України, які постійно проживають в Україні і досягли 18-річного віку, за особистим клопотанням про отримання паспорта або через своїх законних представників до уповноваженого суб'єкта виконавчої влади, який здійснює реалізацію державної політики у сфері громадянства фізичних осіб [15];

2) для громадян України, які постійно або тимчасово проживають за кордоном і досягли 16-річного віку, за їх особистим клопотанням про отримання паспорта або через їх законних представників до закордонних дипломатичних установ України [15].

У виняткових випадках (за наявності вимог держави, до якої здійснюється виїзд, чи вимог міжнародної організації, для участі в заходах якої здійснюється виїзд, а також у разі виїзду на постійне проживання за кордон усиновленої іноземцями дитини – громадянина України) паспорт може бути оформлено до досягнення громадянином 18-річного віку [15].

Порядок оформлення, видачі, обміну, повернення, вилучення, знищення, визнання недійсним паспорта громадянина України для виїзду за кордон визначається Кабінетом Міністрів України [15]. Бланки паспорта громадянина України для виїзду за кордон виготовляються на замовлення центрального суб'єкта виконавчої влади, що здійснює державну політику в зазначеній сфері [15]. Громадяни України, які постійно проживають за кордоном, можуть звернутися із клопотанням про отримання паспорта також до Міністерства закордонних справ України.

Оформлення паспорта громадянам України, які не досягли 16-річного віку, здійснюється на підставі нотаріального засвідченого клопотання батьків або їх законних представників у разі потреби в самостійному виїзді таких осіб за кордон [15] тощо.

Так, в указі Президента України «Питання організації виконання Закону України «Про громадянство України» від 27.03.2001 № 215/2001 [3] створюється комісія при Президентові України з питань громадянства (далі – Комісія). Вона є допоміжним органом при Президентові України, утвореним відповідно до Закону України «Про громадянство України» [3]. Зазначена комісія у своїй діяльності керується Конституцією України, Законом України «Про громадянство України», іншими законами, міжнародними договорами України з питань громадянства, нормативно-правовими актами Президента України та Кабінету Міністрів України тощо [3].

До основних завдань зазначеної комісії необхідно віднести: розгляд заяв про прийняття, вихід, подань про втрату громадянства України; з'ясування підстав припинення громадянства України, передбачених міжнародними договорами України; здійснення контролю за виконанням рішень із питань громадянства, прийнятих нормативно-правовими актами Президента України (Указами чи Розпорядженнями); участь у підготовці проектів законів, інших нормативно-правових актів про громадянство, внесення відповідних пропозицій Президентові України; узагальнення і вивчення правозастосовчої діяльності суб'єктів публічної адміністрації щодо виконання нормативно-правових актів України про громадянство, внесення пропозицій Президентові України щодо його вдосконалення та поліпшення діяльності органів виконавчої влади, пов'язаної з реалізацією законодавства про громадянство; вивчення й узагальнення міжнародно-правових актів із питань громадянства, законодавства про громадянство інших держав та практики його реалізації [3].

Так, у Наказі Міністерства внутрішніх справ від 16.08.2012 № 715 надається зразок заяви про встановлення належності фізичної особи до громадянства України, в якій вказуються такі атрибути: 1) прізвище, по батькові; 2) дата народження; 3) місце народження; 4) підстави для встановлення належності фізичної осудної особи до громадянства України: постійне проживання на території України; прізвище, ім'я, по батькові батьків (одного з них) особи або іншого її законного представника, з яким особа в неповнолітньому віці постійно проживала на території України; перебування в неповнолітньому віці на вихованні в державному дитячому закладі України; проходження строкової військової служби на території України; місце проживання та

номер телефону; документи, які додаються до заяви. Далі йдуть службові відмітки: особа, яка подала заяву про встановлення належності до громадянства України, має: а) паспорт громадянина, номер та серія, ким виданий; б) посвідчення на проживання для осіб без громадянства, серія та номер, ким виданий [7]. Також зазначається посадовою особою, що заяву було прийнято, правильність її заповнення та всі необхідні документи, додані до заяви, перевірено; дата, підпис [7]. Після чого слідує регулятивна частина про прийняття рішення: установити належність до громадянства України; встановити, відповідно до якого пункту та частини першої статті 3 Закону України «Про громадянство України» надається громадянство [7].

У другій групі (питання імміграції) правової основи адміністративних процедур у сфері громадянства, імміграції та еміграції підзаконні акти необхідно класифікувати за ієрархією за такими видами, як:

1) закони України, прийняті Верховною радою України. Наприклад, отримання посвідчення для тимчасового проживання регулюється законом України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» від 22.09.2011 № 3773-VI [16] тощо;

2) укази й розпорядження Президента України (наприклад, Указ Президента України № 120/2016 від 29 березня 2016 року «Про внесення змін до Указу Президента України від 27 березня 2001 року № 215» [2] тощо);

3) постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України (наприклад, постанова Кабінету Міністрів України від 28 березня 2012 р. № 251 [10]);

4) накази, інструкції, положення тощо центральних і місцевих органів виконавчої влади (наприклад, здійснення адміністративних процедур у вигляді отримання посвідчення для тимчасового проживання регулюється нормативно-правовими актами, в тому числі Наказом Міністерства внутрішніх справ від 15.07.2013 № 681 щодо тимчасового порядку розгляду заяв для оформлення посвідчення на постійне проживання та посвідчення на тимчасове проживання» [11]; оформлення і видача запрошень іноземцям та особам без громадянства на отримання візових документів для в'їзду в Україну за клопотаннями юридичних осіб регламентується Наказом Міністерства внутрішніх справ від 15.11.2013 № 1104 щодо порядку оформлення запрошень іноземцям та особам без громадянства на отримання візи для в'їзду в Україну [18] тощо.

У законі України від 22.09.2011 № 3773 «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» зазначено підстави для перебування іноземців та осіб без громадянства на території України, детально здійснюється опис отримання посвідчення на постійне проживання та посвідчення на тимчасове проживання (стаття 5); у розділі 2 «В'їзд в Україну і виїзд з України» розкривається в'їзд в Україну іноземців та осіб без громадянства та строки їх перебування в Україні; у статті 16 – реєстрація іноземців та осіб без громадянства, які в'їжджають в Україну або перебувають на території України тощо [16].

У наказі Міністерства внутрішніх справ від 15.07.2013 № 681 [11] щодо тимчасового порядку розгляду заяв для оформлення посвідчення на постійне проживання та посвідчення на тимчасове проживання охарактеризовано особливості розгляду заяв для оформлення відповідної посвідчення на постійне проживання території України.

Хотілося би зазначити, що право на отримання посвідчення на постійне проживання як виду адміністративних процедур у сфері громадянства, імміграції та еміграції мають відповідні суб'єкти звернення: іноземці, в тому числі особи без громадянства, які відповідно до Закону України «Про імміграцію» [13] іммігрували на постійне проживання на території України тощо; іноземці, зокрема й особи без громадянства, які до прийняття рішення про припинення громадянства України постійно проживали на території нашої держави та після прийняття рішення про припинення громадянства України залишалися постійно проживати на її території.

Разом із заявою для оформлення посвідчення на постійне проживання іноземцями та особами без громадянства до суб'єктів публічної адміністрації територіальних органів чи підрозділів ДМС за місцем проживання подаються: паспортний документ іноземця або документ, що посвідчує особу без громадянства (після пред'явлення повертається), та його копія; копія рішення про надання дозволу на імміграцію; переклад українською мовою сторінки паспортного документа іноземця або документа, що посвідчує особу без громадянства, з особистими даними, засвідчений у встановленому законодавством порядку; квитанція щодо сплати державного мита або документ, який підтверджує наявність пільг щодо його оплати; чотири фотокартки іноземця та особи без громадянства розміром 3,5 x 4,5 сантиметра на матовому папері; копія документа, що засвідчує реєстрацію в Державному реєстрі фізичних осіб – платників податків (у разі її наявності) тощо [11].

Висновки. Отже, правове регулювання надання адміністративних послуг у сфері громадянства, імміграції та реєстрації фізичних осіб залежить від предмета дії нормативно-правових актів у сфері: 1) громадянства, що включає питання набуття громадянства України; видів послуг для громадян України щодо виїзду за кордон тощо; 2) імміграції – прибуття в Україну чи залишення в Україні у встановленому законом порядку іноземців та осіб без громадянства на постійне проживання.

Список використаних джерел:

1. Питання організації виконання Закону України «Про громадянство України» : Указ Президента України від 27.03.2001 № 215/2001. *Офіційний вісник України*. 13.04.2001. № 13. С. 19. Ст. 533, код акту 18277/2001.
2. Про внесення змін до Указу Президента України від 27 березня 2001 року № 215 : Указ Президента України №120/2016 від 29 березня 2016 року. URL : <http://www.president.gov.ua/documents/1202016-19870>.
3. Про громадянство України : Закон України від 18.01.2001 № 2235-III. *Офіційний вісник України*. від 16.03.2001. № 9. С. 1. Ст. 342, код акту 17913/2001.
4. Про державне мито : Декрет Кабінету Міністрів України від 21.01.1993 № 7-93. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1993. № 13. Ст. 113.
5. Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус : Закон України від 20.11.2012 № 5492-VI. *Відомості Верховної Ради України* від 20.12.2013. № 51. С. 2733. Ст. 716.
6. Про затвердження зразка бланка, технічного опису та Порядку оформлення, видачі, обміну, пересилання, вилучення, повернення державі, знищення паспорта громадянина України для виїзду за кордон, його тимчасового затримання та вилучення : Постанова Кабінету Міністрів України від 07.05.2014 № 152. *Офіційний вісник України*. від 13.06.2014. № 45. С. 47. Ст. 1188, код акту 72732/2014.
7. Про затвердження зразків документів, які подаються для встановлення належності до громадянства України, прийняття до громадянства України, оформлення набуття громадянства України, припинення громадянства України, скасування рішень про оформлення набуття громадянства України, та журналів обліку : Наказ МВС від 16.08.2012 № 715. *Офіційний вісник України* від 01.10.2012. № 72. С. 48. Ст. 2907, код акту 63437/2012.
8. Про затвердження Національної стратегії у сфері прав людини : Указ Президента України від 25.08.2015 № 501/2015. *Офіційний вісник Президента України*. 2015 р. № 20. С. 80. Ст. 1203.
9. Про затвердження положень про паспорт громадянина України : Постанова Верховної Ради України від 26.06.1992 № 2503-XII. *Відомості Верховної Ради України* від 15.09.1992. № 37. Ст. 545.
10. Про затвердження Порядку оформлення, виготовлення і видачі посвідчення на постійне проживання та посвідчення на тимчасове проживання і технічного опису їх бланків та внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 26 грудня 2002 р. № 1983 : Постанова Кабінету Міністрів України від 28 березня 2012 р. № 251. *Офіційний вісник України* від 06.04.2012. № 24. С. 33. Ст. 912, код акту 60971/2012.
11. Про затвердження Тимчасового порядку розгляду заяв для оформлення посвідчення на постійне проживання та посвідчення на тимчасове проживання : Наказ Міністерства внутрішніх справ від 15.07.2013 № 681. *Офіційний вісник України* від 30.08.2013. № 64. С. 166. Ст. 2339, код акту 68386/2013.
12. Про затвердження форм заяви-анкети для оформлення тимчасового посвідчення громадянина України та журналу їх обліку : Наказ Міністерства внутрішніх справ та Міністерства закордонних справ від 25.12.2003 № 1598/260. *Офіційний вісник України* від 13.02.2004. № 4. Том 2. С. 393. Ст. 186, код акту 27533/2004.
13. Про імміграцію : Закон України від 07.06.2001 № 2491-III. *Офіційний вісник України* від 20.07.2001. № 27. С. 1. Ст. 1198, код акту 19338/2001.
14. Про обсяг і межі повноважень районних у місті рад та їх виконавчих органів : Рішення Дніпропетровської міської ради від 18.02.2004 р. № 18/15. URL : <http://www.jtr.dp.ua/rayvlada/gayonna-gada/povnovajennya>.
15. Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України : Закон України від 21.01.1994 № 3857-XII. *Відомості Верховної Ради України* від 03.05.1994. № 18. Ст. 101.

16. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства : Закон України від 22.09.2011 № 3773-VI. *Відомості Верховної Ради України* від 18.05.2012. № 19-20. С. 833. Ст. 179.

17. Про прийняття до громадянства України Лорткіпанідзе Г. як особи, прийняття якої до громадянства України становить державний інтерес для України : Указ Президента України № 327/2015. URL : <http://www.president.gov.ua/documents/3272015-19124>.

18. Про затвердження Порядку оформлення запрошень іноземцям та особам без громадянства на отримання візи для в'їзду в Україну : Наказ Міністерства внутрішніх справ від 15.11.2013 № 1104. *Офіційний вісник України* від 30.12.2013. № 99. С. 144. Ст. 3649, код акту 70762/2013.

УДК 342.951(316.334.2)

ДЕМЕШКО М.В.

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ МЕЦЕНАТСТВА ТА СПОНСОРСТВА

У статті аналізується досвід адміністративно-правового регулювання меценатства та спонсорства зарубіжних країн, а також перспективи такого розвитку в Україні в умовах міжнародної інтеграції та науково-технічного прогресу.

Ключові слова: *благодійна діяльність, меценатство, спонсорство, адміністративно-правове регулювання, зарубіжний досвід.*

В статье анализируется опыт административно-правового регулирования меценатства и спонсорства зарубежных стран, а также перспективы развития в Украине в условиях международной интеграции и научно-технического прогресса.

Ключевые слова: *благотворительная деятельность, меценатство, спонсорство, административно-правовое регулирование, зарубежный опыт.*

The article analyzes the experience of administrative and legal regulation of sponsorship and sponsorship of foreign countries, as well as the prospects of development in Ukraine in terms of international integration and scientific and technological progress.

Key words: *charity, patronage, sponsorship, administrative and legal regulation, foreign experience.*

Вступ. Сьогодні у світі та Європі дедалі більше уваги приділяється традиціям благодійництва, розвивається корпоративна філантропія, зростає бізнес-етика. На Заході здійснення благодійницької діяльності зумовлене високим рівнем соціальної відповідальності бізнесових структур. І великі корпорації, і заможні люди створюють благодійні фонди чи направляють значні кошти на відповідні цілі. Так, один із найбільших багатіїв світу Ворен Баффет переказав неймовірну суму грошей – понад 30 млрд. доларів – у благодійний фонд Білла Гейтса.

Стан наукового дослідження. Тому питанням розвитку благодійницької діяльності присвячено праці провідних вітчизняних та зарубіжних фахівців, зокрема Т.В. Артем'євої, А.Л. Балашової, О.В. Башун, А.Дж. Дугласа, Л.Є. Золотової, О.В. Комаровського, С. Куц, Р.А. Сербин, Г.Л. Тульчинського, О.В. Чернявської та ін. Проте всі вони звертали увагу на благодійну діяльність в окремих сферах або висвітлювали тільки певні аспекти того чи іншого питання. Тому проблеми меценатства та спонсорства як засобів забезпечення реалізації соціально-культурних програм, науково-дослідницьких проектів і безперервної діяльності неприбуткових організацій, зокрема у сфері культури, є актуальними та потребують додаткових досліджень щодо умов і перспектив подальшого розвитку.

© ДЕМЕШКО М.В. – аспірант кафедри адміністративної діяльності (Національна академія внутрішніх справ)